

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО

ВОЗНА ВІРА ОЛЕКСІЇВНА

УДК 346:352.07-047.2.2

**ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК СУБ'ЄКТ
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ГОСПОДАРСЬКИХ ПОВНОВАЖЕНЬ**

12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право»

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент **Барахтян Наталія Веніамінівна**, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, доцент кафедри господарського права.

Офіційні опоненти:

- доктор юридичних наук, професор **Устименко Володимир Анатолійович**, Інститут економіко-правових досліджень НАН України, директор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, член-кореспондент Національної академії наук України;

- кандидат юридичних наук; доцент **Килимник Інна Ігорівна**, Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, завідувач кафедри правового забезпечення господарської діяльності.

Захист відбудеться 14 травня 2019 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.086.04 у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого за адресою: 61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 84-А.

Автореферат розіслано 12 квітня 2019 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

О. Р. Дашковська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. Децентралізація як концептуальний фактор розвитку конституційно-правового регулювання, передбачає збалансування владних повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування, розширення кола повноважень останніх, зокрема в сфері господарювання. В першу чергу це стосується бюджетно-податкових відносин в системі міжбюджетних відносин, але справедливо ставити питання і про більш активну участь органів місцевого самоврядування у відносинах в сфері господарювання. Обсяг відповідного правового регулювання, розміщений, зокрема, у ст. 8, ст. 23, ст. 24 та інших статтях Господарського кодексу України, сьогодні є недостатнім для того, щоб забезпечити чітку та ефективну взаємодію органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання в межах життєдіяльності територіальних громад. Чинне законодавство України містить ціле коло невизначених питань щодо організаційно-господарських повноважень органів місцевого самоврядування в сфері господарювання, виявлення та усунення яких має створити дієвий механізм реалізації даних відносин у сфері господарювання.

Визначення організаційно-господарських повноважень органів місцевого самоврядування як в господарському, так і в муніципальному законодавстві України залишається актуальним, адже Господарський кодекс України вказує на те, що органи місцевого самоврядування в організаційно-господарських відносинах є суб'єктом, наділеним господарською компетенцією, однак не визначає ні коло повноважень, ні межі їх застосування. В господарському законодавстві відсутній також повний перелік суб'єктів (учасників) організаційно-господарських відносин, що заважає повноцінному функціонуванню органів місцевого самоврядування у господарській сфері.

В свою чергу, слід враховувати, що Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” прийнятий значно раніше ніж Господарський кодекс України, що ставить в порядок денний необхідність уніфікації їх понятійних апаратів та засобів впливу на господарську діяльність.

Системна взаємодія господарського законодавства з муніципальним потребує чіткого розподілу повноважень органів місцевого самоврядування відповідно до їх функціонального призначення та сфери діяльності в Законі України “Про місцеве самоврядування”. Функції органів місцевого самоврядування в господарській сфері та їх організаційно-господарські повноваження

повинні бути визначені та класифіковані також у Господарському кодексі України для створення ефективного та розгалуженого правового механізму їх реалізації.

Науково-теоретичною базою дослідження стали праці провідних вчених-правознавців, зокрема: К. І. Апанасенко, О. А. Біляневич, Р. В. Ваксман, О. М. Вінник, О. П. Віхрова, Р. Ф. Гринюк, Р. А. Джабраїлова, Г. Л. Знаменського, Д. В. Задихайла, Д. Д. Задихайла, І. М. Кравець, В. В. Лаптева, П. М. Любченко, М. К. Мамутова, В. С. Мілаш, С. Г. Серьогіної, Г. Й. Солодухін, В. А. Устименко, В. С. Щербини та інших, але предметно і комплексно проблема адаптації законодавства про місцеве самоврядування до поняття та категорій сучасного господарського права і законодавства не вивчалась.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Напрямок дисертаційного дослідження обрано згідно з науково-дослідницькими роботами кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах комплексної цільової програми «Правове забезпечення і реалізація політики держави на пріоритетних напрямках економічного розвитку та у сфері екологічної безпеки» (номер державної реєстрації 0111U000962). Тему роботи затверджено на засіданні Вченої ради Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого від 26 грудня 2015 р. (протокол № 5).

Мета і завдання дослідження. Мета дослідження полягає у визначенні особливостей, специфіки та сутності повноважень органів місцевого самоврядування у сфері господарювання.

Відповідно до поставленої мети визначено й основні завдання дослідження:

- систематизувати організаційно-господарські повноваження органів місцевого самоврядування у сфері господарювання за їх функціональною спрямованістю та визначити дефекти нормативно-правової бази щодо їх забезпечення;

- з'ясувати коло необхідних законотворчих заходів підвищення ефективності участі органів місцевого самоврядування в господарських правовідносинах шляхом внесення відповідних доповнень до Господарського кодексу України та муніципального законодавства України;

- визначити склад суб'єктів (учасників) організаційно-господарських повноважень в системі місцевого самоврядування та зміст їх господарської компетенції;

- визначити коло засобів комунального регулювання

господарської діяльності.

Об'єктом дослідження є правовідносини, що виникають з приводу реалізації організаційно-господарських повноважень органами місцевого самоврядування, що складають зміст їх господарської компетенції.

Предметом дослідження є правове забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування як суб'єктів організаційно-господарських повноважень.

Методи дослідження. У дисертаційному дослідженні використані загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. В основу методології дослідження покладено діалектичний метод пізнання правових процесів та явищ, що дозволив розглянути діяльність органів місцевого самоврядування у процесі розвитку та взаємозв'язку із економічними пріоритетами територіальних громад. При з'ясуванні стану нормативно-правового регулювання правового становища органів місцевого самоврядування як суб'єктів організаційно-господарських повноважень застосовано формально-логічний метод. Системно-структурний метод дозволив виділити серед кола повноважень компетенції органів місцевого самоврядування підсистеми саме організаційно-господарських та здійснити їх кваліфікацію. Порівняльний метод використовувався для виявлення особливостей правового становища суб'єктів організаційно-господарських повноважень у різних країнах, у тому числі в Європейському Союзі.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці, обґрунтуванні та вдосконаленні теоретичних положень, методичних підходів та прикладних засад щодо визначення та реалізації організаційно-господарських повноважень органів місцевого самоврядування.

У дисертації *вперше*:

- доведено, що положення Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» щодо господарської компетенції його органів не відповідають змістовно і термінологічно відповідним положенням Господарського кодексу України, оскільки зазначений закон було прийнято раніше прийняття даного кодексу, що суттєво знижує ефективність діяльності органів місцевого самоврядування в сфері господарювання;

- запропоновано визначити господарську компетенцію органів місцевого самоврядування як окрему складову їх правового статусу, що включає в себе систему функцій, завдань, гарантій та повноважень, а також процесуальних форм реалізації таких повноважень щодо

суспільних відносин в сфері господарювання в межах відповідної територіальної громади;

- запропоновано визначення організаційно-господарських повноважень органів місцевого самоврядування як встановленого законодавством обсягу прав та обов'язків майнового та організаційного характеру щодо виконання функцій місцевого самоврядування в межах програм соціально-економічного розвитку території щодо заснування комунальних підприємств, регулювання їх діяльності, а також діяльності суб'єктів господарювання інших форм власності;

- запропоновано класифікувати повноваження органів місцевого самоврядування в сфері господарювання на такі групи: регулюючі, засновницькі, майнові, нормативно-правові, контролюючі; а також за характером: організаційно-господарські та зобов'язально-майнові;

- запропоновано доповнити Господарський кодекс України окремим розділом “Організаційно-господарські повноваження органів місцевого самоврядування”, в якому визначити: поняття та зміст господарської компетенції органів місцевого самоврядування як учасників господарських відносин, види організаційно-господарських повноважень органів місцевого самоврядування, перелік органів місцевого самоврядування, що є суб'єктами організаційно-господарських повноважень та обсяг їх господарської компетенції, поняття та види засобів комунального регулювання господарської діяльності;

- запропоновано законодавчо визначити перелік засобів комунального регулювання господарської діяльності як інструментів організаційно-господарського впливу на відносини щодо використання об'єктів комунальної власності та діяльності суб'єктів господарювання, різних форм власності, включаючи комунальну, з метою реалізації господарської компетенції в напрямі виконання програм соціально-економічного розвитку територіальної громади. Серед засобів комунального регулювання господарської діяльності з боку органів місцевого самоврядування у Господарському кодексі України мають бути закріплені, зокрема такі: комунальне замовлення, випуск муніципальних цінних паперів, регулювання цін і тарифів, комунально-приватне партнерство, видача дозволів тощо;

- запропоновано поряд з державно-приватним партнерством виділяти комунально-приватне партнерство та державно-комунально-приватне партнерство. Комунально-приватне партнерство можна визначити як публічно-приватне партнерство, що передбачає взаємну відповідальність органів місцевого самоврядування та суб'єктів

господарювання щодо реалізації інвестиційних проектів у пріоритетних сферах розвитку територіальної громади, з допомогою застосування засобів стимулювання, спільного фінансування та грантів. Державно-комунально-приватне партнерство передбачає участь органів державної влади та місцевого самоврядування на стороні публічного партнера. Запропоновано також диференціювати нормативно-правове забезпечення комунально-приватного партнерства на види: комерційне партнерство та некомерційне партнерство з метою досягнення соціального ефекту.

Удосконалено:

- положення про комплексну компетенцію органів місцевого самоврядування, оскільки вони виступають, з однієї сторони, органами публічної влади, а з іншої, здійснюють господарське використання активів територіальної громади шляхом здійснення систематичних місцевих закупівель, заснування (інвестування) суб'єктів господарювання, передання в оренду чи концесію об'єктів комунальної власності, цілісних майнових комплексів на засадах некомерційного господарювання, що дозволяє віднести їх до категорії квазісуб'єктів господарювання;

- положення щодо напрямів удосконалення господарського законодавства щодо повноважень муніципальних органів в сфері господарювання, зокрема: 1) формування механізмів реалізації відповідних повноважень органів місцевого самоврядування, кожного, як окремого об'єкту правового регулювання; 2) спеціального предметного врегулювання відносин щодо створення та функціонування унітарного комунального підприємства; 3) регламентації повноважень органів публічної влади - місцевого самоврядування щодо стимулювання комерційної діяльності суб'єктів господарювання в межах територій сіл, селищ та міст;

- положення щодо прийняття Закону України «Про регулярні пасажирські перевезення», в частині визначення в ньому форм взаємодії органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання, зокрема щодо порядку такої взаємодії, включаючи проведення конкурсу, типовий договір, надання пільг, а також визначеності окремих форм такої взаємодії як концесійний договір на право діяльності щодо пасажирських перевезень тощо.

Набули подальшого розвитку науково-теоретичні ідеї, положення, висновки й рекомендації щодо:

- пропозиції, щодо необхідності удосконалення змісту та структури концесійного законодавства України з предметно

пов'язаними між собою законами України, що деталізують та створюють окремі предметно відокремлені господарсько-правові механізми порядку передачі у концесію органами місцевого самоврядування наступних об'єктів господарювання: 1) водопостачання та водовідведення; 2) надання послуг міським громадським транспортом; 3) збирання та утилізація сміття, оброблення відходів; 4) пошуку, розвідки родовищ корисних копалин і їх видобування, видобування кам'яного вугілля, лігніту (бурого вугілля), його переробка; 5) будівництва та/або експлуатації автомобільних доріг, об'єктів дорожнього господарства, інших дорожніх споруд; 6) будівництва та/або експлуатації залізниць, аеропортів, злітно-посадкових смуг на аеродромах інших шляхів сполучення; 7) надання телекомунікаційних послуг; 8) виробництва та (або) транспортування електроенергії; 9) будівництво жилих будинків; 10) надання послуг у житлово-експлуатаційній сфері; 11) створення комунальних служб паркування автомобілів; 12) надання ритуальних послуг; 13) передачі в оренду чи концесію майна підприємств, їхніх структурних підрозділів, що є цілісними майновими комплексами; 14) об'єкти незавершеного будівництва та законсервовані об'єкти, які можуть бути добудовані;

- положення про необхідність суттєвого удосконалення змісту чинного Закону України «Про державно-приватне партнерство» та прийняття нової редакції з деталізованими доповненнями та визначенням сутнісних умов, а також форм державно-приватного партнерства: комунально-приватного партнерства, державно-комунально-приватного партнерства, державно-приватного партнерства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані у дослідженні теоретичні положення та практичні пропозиції можуть бути використані: (1) у *науково-дослідній сфері* – у ході подальшого дослідження проблем, пов'язаних із питаннями щодо реалізації організаційно-господарських повноважень органів місцевого самоврядування; (2) у *правотворчій діяльності* – для удосконалення приписів чинного законодавства України, якими регламентуються організаційно-господарські повноваження органів місцевого самоврядування; (3) у *навчальному процесі* – під час вивчення й викладання навчальних дисциплін «Господарське право», «Актуальні проблеми господарського права» у вищих юридичних навчальних закладах, а також для підготовки навчальних і наукових видань.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення і результати виконаного наукового дослідження доповідались, обговорювались та одержали позитивну оцінку на 4 Всеукраїнських

науково-практичних конференціях та круглих столах, зокрема: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Теоретико-правові засади формування сучасного медичного права в Україні» (м. Полтава, 17 жовтня 2014 року); круглому столі «Господарсько-правова політика в умовах загрози державному суверенітету України» (м. Полтава, 9 грудня 2014); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні напрями правового забезпечення інноваційної та інвестиційної політики в Україні» (м. Харків, 14 листопада 2014 році); круглому столі «Актуальні питання цивільного та господарського права» (м. Полтава, 24 грудня 2015 року).

Публікації. Положення й висновки дисертації відображено в 7 наукових статтях, опублікованих у фахових періодичних виданнях з юридичних наук, у тому числі одна – в іноземному науковому виданні, а також у 4 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура й обсяг дисертації зумовлені предметом і логікою наукових пошуків. Робота складається зі вступу, двох розділів, що містять 5 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатку. Загальний обсяг дисертації становить 183 сторінки друкованого тексту, у тому числі основного – 169 сторінок, список використаних джерел, який включає 124 найменування, – 12 сторінок, додаток – 2 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, охарактеризовано ступінь її наукової розробки і зв'язок з науковими програмами, визначено мету, основні завдання, об'єкт, предмет і джерела дослідження, його методологічні засади, розкрито наукову новизну положень, що виносяться на захист, теоретичне і практичне значення одержаних результатів роботи, наведено відомості про їх апробацію.

Розділ 1 «Органи місцевого самоврядування в системі організаційно-господарських відносин» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 1.1 «Організаційно-господарські відносини за участю органів місцевого самоврядування» аналізується Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, а також економічна діяльність органів місцевого самоврядування в частині регіонального розвитку країни.

Висвітлено повноваження, компетенція та функції органів

місцевого самоврядування у сфері господарювання.

Пропонується визначити господарську компетенцію органів місцевого самоврядування як систему правових засобів, завдань, гарантій, повноважень, що формуються на підставі їх функцій, а також процесуальних форм реалізації таких повноважень, що має дозволити реалізувати принцип законності в діяльності органів місцевого самоврядування в сфері господарювання.

У підрозділі 1.2 «Правові форми реалізації господарської компетенції органів місцевого самоврядування» досліджується зміст господарської компетенції органів місцевого самоврядування.

Зокрема, детально розглядається сутність організаційно-засновницьких повноважень органів місцевого самоврядування.

Господарську компетенцію органів місцевого самоврядування у організаційно-господарських правовідносинах пропонується поділити за двома напрямками: 1. Організаційно-засновницький (заснування комунальних унітарних підприємств; заснування господарських товариств); 2. Організаційно-управлінський. Зроблено висновок про необхідність доповнення Господарського Кодексу розділом «Організаційно-господарські повноваження органів місцевого самоврядування», де мають бути зафіксовані: а) перелік органів місцевого самоврядування, що є суб'єктами організаційно-господарських повноважень; б) обсяг господарської компетенції кожного з суб'єктів організаційно-господарських повноважень; в) засоби комунального регулювання, що знаходяться у компетенції кожного з них.

Розділ 2 «Окремі види організаційно-господарських повноважень органів місцевого самоврядування» складається із трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 «Програмні повноваження органів місцевого самоврядування» досліджується економічна і соціальна політика органів місцевого самоврядування, спрямована на реалізацію та оптимальне узгодження інтересів суб'єктів господарювання і споживачів, різних суспільних верств і населення в цілому.

Розглядається механізм формування державної політики за допомогою доктрин, основних засад, концепцій, стратегій та програм, що мають бути засадами безпосередньої реалізації завдань державної політики та застосування засобів організаційно-господарського впливу на сферу господарювання в межах територіальної громади.

Висвітлено, що ефективна реалізація політики регіонального розвитку можлива лише за умови її інтеграції в загальнодержавну

політику розвитку країни.

У підрозділі 2.2 «Регулюючі повноваження органів місцевого самоврядування» досліджуються регулюючі повноважень органів місцевого самоврядування до змісту яких входить: повноваження у сфері житлово-комунального сектору, теплопостачання та енергозбереження, регулярні пасажирські перевезення, регулювання рекламної діяльності тощо.

Розглядаються організаційно-господарські правовідносини, що складаються у сфері житлово-комунального господарства та організаційно-господарські повноваження органів місцевого самоврядування в сфері регулярних пасажирських перевезень слід віднести до категорії регулюючих повноважень, що мають бути закріплені у Господарському кодексі України.

Пропонується систематизувати організаційно-господарські повноваження органів місцевого самоврядування в сфері регулярних пасажирських перевезень та засади їх взаємодії з господарюючими суб'єктами у єдиному нормативно-правовому акті, що містив би основні засади, на яких буде здійснюватися така взаємодія, порядок, господарсько-правові засоби, типовий договір, пільги тощо.

У підрозділі 2.3. «Повноваження органів місцевого самоврядування щодо управління майном» досліджується майнове підгрунтя органів місцевого самоврядування.

Аналізується надходження до основного та спеціального фондів місцевого бюджету відповідно до Бюджетного Кодексу, що надає можливість виділити наступні джерела доходів в рамках бюджетно-фінансової компетенції органів місцевого самоврядування. 1) податки та збори: на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності, на майно, єдиний податок, збір за місяця для паркування транспортних засобів, туристичний збір, частина чистого прибутку (доходу) комунальних унітарних підприємств, акцизний податок, збір за державну реєстрацію речових прав, збір за проведення державної реєстрації юридичних та фізичних осіб-підприємців; 2) дозвільна діяльність: ліцензії, сертифікати; 3) штрафи; 4) оренда майна, що перебуває в комунальній власності та доходи від продажу майна, в т. ч. безхазяйного; 5) концесія; 6) використання природних ресурсів: орендна плата за водні об'єкти (їх частини); 7) спеціальні фонди: гранти та допомога ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ, повернення кредитів, субвенції, надходження бюджету розвитку місцевих бюджетів та інше.

Пропонується визначити механізм управління використання

природних ресурсів, які є у власності територіальної громади як сукупність інструментів управління, з врахуванням публічних інтересів, а саме забезпечення екологічної та економічної безпеки та приватних інтересів шляхом укладення відповідних господарських договорів з визначенням рентних платежів, які сплачуються до місцевого бюджету.

Висвітлюється, що зміст Закону України «Про державно-приватне партнерство» підлягає суттєвому перегляду та прийняття нової редакції закону з деталізованими доповненнями та визначенням сутнісних умов. Необхідно враховувати, що активна участь органів місцевого самоврядування в даних відносинах передбачає визначенню окремих його форм, таких як: 1) комунально-приватне партнерство; 2) державно-комунально-приватне партнерство; 3) державно-приватне.

ВИСНОВКИ

У дисертації теоретично узагальнено та запропоновано вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні особливостей, специфіки та сутності повноважень органів місцевого самоврядування у сфері господарювання. Виходячи зі змісту викладених у дисертації теоретичних положень, результатів дослідження сучасних наукових напрацювань у різних галузях, де органи місцевого самоврядування здійснюють організаційно-господарські повноваження, а також аналізу національного законодавства України, сформульовано низку висновків, які мають теоретичне і практичне значення.

1. Положення Закону України “Про місцеве самоврядування” щодо діяльності органів місцевого самоврядування у сфері господарювання змістовно та термінологічно не інтегровано до сучасного господарського законодавства України. Господарський Кодекс залишає цілий сегмент організаційно-господарських відносин за участі органів місцевого самоврядування без будь-якої деталізації, що стримує розвиток господарських відносин в межах територіальних громад та вимагає законодавчих заходів для подолання цього недоліку.

Для дієвого правового механізму взаємодії двох галузей національного законодавства – господарського та муніципального, необхідно внести пропозиції удосконалення Господарського кодексу України щодо створення окремого розділу “Організаційно-господарські повноваження органів місцевого самоврядування”, в якому визначити: поняття та зміст господарської компетенції органів місцевого самоврядування як учасників господарських відносин, види організаційно-господарських повноважень органів місцевого

самоврядування, перелік органів місцевого самоврядування, що є суб'єктами організаційно-господарських повноважень та обсяг їх господарської компетенції, поняття та види засобів комунального регулювання.

2. Господарську компетенцію органів місцевого самоврядування можна визначити як систему організаційно-господарських завдань та повноважень, що формуються на підставі функцій органу місцевого самоврядування в сфері господарювання, а також форм і засобів реалізації таких повноважень.

3. Організаційно-господарські повноваження органів місцевого самоврядування – це встановлений законодавством обсяг прав та обов'язків майнового та організаційного характеру щодо виконання функцій місцевого самоврядування в межах програм соціально-економічного розвитку території щодо регулювання діяльності комунальних підприємств та суб'єктів господарювання приватної форми власності.

Запропоновано класифікувати повноваження органів місцевого самоврядування на такі групи: регулюючі, засновницькі, майнові, нормативно-правові, контролюючі; а також за характером: організаційні та зобов'язально-майнові.

4. Серед органів місцевого самоврядування, суб'єктами організаційно-господарських повноважень є: 1) сільські, селищні, міські ради, що здійснюють програмні повноваження та управління комунальною власністю; 2) обласні та районні ради - програмні повноваження та управління комунальним майном, інші повноваження делегують обласним державним адміністраціям. 3) виконавчі органи рад, діяльність яких забезпечує Голова і які здійснюють програмні, засновницькі, майнові, регулюючі, нормативно-правові, контролюючі повноваження.

5. Засоби комунального регулювання - інструменти управління об'єктами комунальної власності та регулювання діяльності суб'єктів господарювання, що застосовуються органами місцевого самоврядування в рамках їх повноважень, з метою реалізації господарської компетенції щодо виконання програм соціально-економічного розвитку на певній території.

До засобів комунального регулювання, що мають бути закріплені у Господарському кодексі України слід віднести: комунальне замовлення, випуск муніципальних цінних паперів, регулювання цін і тарифів, видачу дозволів, надання інвестиційних та інших пільг тощо.

6. Існує потреба у створенні цілісного механізму взаємодії органів

місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання у сфері регулярних пасажирських перевезень та зазначення основних засад такої діяльності. Доречним було б передбачити організаційно-господарські повноваження муніципальних органів та їх взаємодію з суб'єктами господарювання в Законі України «Про регулярні пасажирські перевезення» з таким змістом: засади здійснення такої взаємодії та її порядок, типовий договір, методики оплати, надання пільг.

7. Визначені в Законі України «Про концесії» об'єкти, що надаються у концесію є доволі специфічними і за правовою природою і за типом об'єкту майнових прав, а тому уніфікувати такі різнорідні об'єкти в єдиному нормативно-правовому акті є малоефективним. Концесійне законодавство України має отримати наступну структуру з предметно пов'язаними між собою законами України, що деталізують порядок передачі у концесію наступних об'єктів: 1) водопостачання та водовідведення (Закон України "Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів у сферах тепlopостачання, водопостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності"; 2) Закон України "Про особливості передачі в оренду чи концесію надання послуг міським громадським транспортом"; 3) Закон України "Про особливості передачі в оренду чи концесію права на збирання та утилізацію сміття, оброблення відходів»; 4) Закон України "Про особливості передачі в оренду чи концесію права на пошук, розвідку родовищ корисних копалин і їх видобування, видобування кам'яного вугілля, лігніту (бурого вугілля), його переробку у порядку, визначеному Законом України "Про особливості оренди чи концесії об'єктів паливно-енергетичного комплексу, що перебувають у державній власності"; 5) Закон України «Про будівництво (комплекс дорожньо-будівельних робіт, пов'язаних з будівництвом, реконструкцією, капітальним ремонтом) та/або експлуатація автомобільних доріг, об'єктів дорожнього господарства, інших дорожніх споруд»; 6) Закон України "Про особливості передачі в оренду чи концесію будівництва та/або експлуатацію залізниць, аеропортів, злітно-посадкових смуг на аеродромах, мостів, шляхових естакад, тунелів, інших шляхів сполучення, метрополітенів, морських і річкових портів та їх інфраструктури»; 7) Закон України "Про особливості передачі в оренду чи концесію права на надання телекомунікаційних послуг, у тому числі з використанням телемереж»; 8) Закон України "Про особливості передачі в оренду чи концесію виробництво та (або) транспортування електроенергії»; 9) Закон України "Про особливості передачі в оренду чи концесію права на будівництво жилих будинків»; 10) Закон України

"Про особливості передачі в оренду чи концесію права на надання послуг у житлово-експлуатаційній сфері»; 11) Закон України "Про особливості передачі в оренду чи концесію права на створення комунальних служб паркування автомобілів»; 12) Закон України "Про особливості передачі в оренду чи концесію права на надання ритуальних послуг»; 13) Закон України "Про особливості передачі в оренду чи концесію майно підприємств, їхніх структурних підрозділів, що є цілісними майновими комплексами або системою цілісних майнових комплексів, яке використовується для забезпечення завершеного циклу виробництва продукції (робіт, послуг) у сферах діяльності»; 14) Закон України "Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єкти незавершеного будівництва та законсервовані об'єкти, які можуть бути добудовані з метою їх використання для надання послуг по задоволенню громадських потреб».

8. Запропоновано доповнити положення Закону України "Про місцеве самоврядування" та Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Переліку об'єктів права державної власності, які можуть надаватися в концесію» правом органів місцевого самоврядування визначати перелік об'єктів комунальної власності, які можуть надаватися у концесію, а також обов'язком ведення реєстру об'єктів комунальної власності, що передаються в оренду.

9. Реалізація договорів концесії може бути базовими формами державно-приватного партнерства, але за умови відповідності цілій низці додаткових сутнісних для державно-приватного партнерства умов: проекту – що має особливе значне суспільно-економічне значення для держави або територіальної громади; реалізація проекту не може відбутися за стандартних економіко-правових умов діяльності органів публічної влади або суб'єктів господарювання приватного сектору; з боку публічної влади державно-приватне партнерство передбачає виконання цілої низки організаційно-господарських та майнових зобов'язань, що створюють порядок підвищеної ефективності реалізації зазначеного проекту. Закон України «Про державно-приватне партнерство» повинен чітко визначати види такого партнерства: комерційне партнерство; некомерційне партнерство; партнерство з метою досягнення соціального ефекту.

10. Зміст Закону України «Про державно-приватне партнерство» підлягає сутєвому перегляду та прийняттю нової редакції закону з деталізованими доповненнями та визначенням сутнісних умов. Необхідно враховувати, що активна участь органів місцевого самоврядування в даних відносинах передбачає визначенню окремих

його форм, таких як: 1) комунально-приватне партнерство; 2) державно-комунально-приватне партнерство; 3) державно-приватне.

Комунально-приватне партнерство можна визначити як публічно-приватне партнерство, що передбачає взаємну відповідальність органів місцевого самоврядування та суб'єктів господарювання щодо реалізації інвестиційних проектів у пріоритетних сферах розвитку регіону, з допомогою застосування засобів стимулювання, спільного фінансування та грантів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Возна, В. О. Господарська компетенція органів місцевого самоврядування: удосконалення правового забезпечення. *Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія: Економічна теорія та право.* 2014. № 4 (19). - С. 115-125.

2. Возна В. О. Органи місцевого самоврядування в сфері господарювання: міжгалузева гармонізація законодавчого забезпечення. *Економічна теорія та право : зб. наук. пр.* 2015. № 1 (20). С. 183-192.

3. Возна В. О. Діяльність органів місцевого самоврядування у сфері господарювання: удосконалення законодавчого забезпечення. *Вісник Національної академії правових наук України.* 2015. №2 (81). С. 121-129.

4. Возна В. О. Міжгалузева конвергенція господарсько-правового забезпечення діяльності муніципальних органів. *Економічна теорія та право: зб. наук. пр.* 2015. № 2 (21). С. 164-173.

5. Возна В. О. Органи місцевого самоврядування як учасники господарських відносин за чинним господарським законодавством. *Юрист України : наук.-практ. журн.* 2015. № 1/2. С. 30-35.

6. Возна В. О. Проблеми законодавчої систематизації організаційно-господарських повноважень муніципальних органів *Економічна теорія та право: зб. наук. пр.* 2015. № 3 (22). С. 193-201.

7. Возная В. А. Полномочия органов местного самоуправления в организационно-хозяйственных отношениях. *LEGEA SI VIATA, Publicatie stiintifico-practica,* 2015. Nr.09/3 (285).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Возна В. О. Господарська компетенція органів місцевого самоврядування: питання удосконалення. Теоретико-правові засади формування сучасного медичного права в Україні : матеріали III Всеукраїнської наук.-практ. конф., м. Полтава, 17 жовтня 2014 р. 2014. С. 23-25 .

9. Возна В. О. Законодавча систематизація організаційно-господарських повноважень органів місцевого самоврядування. Господарсько-правова політика в умовах загрози державному суверенітету України : зб. матеріалів кругл. столу, м. Полтава, 9 грудня 2014. С. 29-31.

10. Возна В. О. Основні структурні елементи господарської компетенції органів місцевого самоврядування. Актуальні питання цивільного та господарського права : зб. матеріалів круглого столу, м. Полтава, 24 грудня 2015. С. 13-15.

11. Возна В. О. Основні напрями законодавчого забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування. Актуальні напрями правового забезпечення інноваційної та інвестиційної політики в Україні : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф., м. Харків, 14 листопада 2014. С. 119-122.

АНОТАЦІЯ

Возна В. О. Органи місцевого самоврядування як суб'єкт організаційно-господарських повноважень. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право». – Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України, Харків, 2019.

Робота є кваліфікаційною науковою працею, містить нові теоретично обґрунтовані результати, які в сукупності розв'язують наукове завдання, що полягає в аналізі змісту та систематизації організаційно-господарських повноважень органів місцевого самоврядування.

Проаналізовано основні напрями законодавчого забезпечення організаційно-господарських повноважень органів місцевого самоврядування. Запропонована більш детальна класифікація повноважень муніципальних органів відповідно до їх викладення у законодавстві, яким регулюється сфера господарювання органів місцевого самоврядування.

Особливу увагу було приділено питанню законодавчої систематизації повноважень муніципальних органів. Запропоновано розширення тексту Господарського кодексу України в частині організаційно-господарських повноважень органів місцевого самоврядування та доповнення Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Ключові слова: організаційно-господарські повноваження; органи місцевого самоврядування; господарська компетенція; органи місцевого самоврядування у сфері господарювання; комунальні підприємства; об'єкти комунальної власності.

АННОТАЦИЯ

Возня В. А. Органы местного самоуправления как субъект организационно-хозяйственных полномочий. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.04 «Хозяйственное право; хозяйственно-процессуальное право». – Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Министерство образования и науки Украины, Харьков, 2019.

Работа является квалификационной научной работой, содержит новые теоретически обоснованные результаты, которые в совокупности решают научную задачу, которая заключается в анализе содержания и систематизации организационно-хозяйственных полномочий органов местного самоуправления.

Проанализированы основные направления законодательного обеспечения организационно-хозяйственных полномочий органов местного самоуправления. Предложена более детальная классификация полномочий муниципальных органов в соответствии с их изложением в законодательстве, которым регулируется сфера хозяйствования органов местного самоуправления.

Особое внимание было уделено вопросу законодательной систематизации полномочий муниципальных органов. Предложено расширение текста Хозяйственного кодекса Украины в части организационно-хозяйственных полномочий органов местного самоуправления и дополнения Закона Украины «О местном самоуправлении в Украине».

Ключевые слова: организационно-хозяйственные полномочия; органы местного самоуправления; хозяйственная компетенция; органы

местного самоуправления в сфере хозяйствования; коммунальные предприятия; объекты коммунальной собственности.

ANNOTATIONS

Vozna V.O. Local self-government bodies as a subject of organizational and economic authority. – On the rights of the manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Law, specialty 12.00.04 "Economic Law; economic-procedural law". – Yaroslav the Wise National Law University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv, 2019.

The work is qualifying scientific work, contains new theoretically grounded results, which collectively solve the scientific task, which consists in the analysis of the content and systematization of organizational and economic powers of local self-government bodies.

The main directions of legislative provision of organizational and economic powers of local self-government bodies are analyzed. A more detailed classification of the powers of municipal bodies is proposed in accordance with their definition in the legislation regulating the sphere of management of local self-government bodies.

Particular attention was paid to the issue of legislative systematization of the powers of municipal bodies. The extension of the text of the Commercial Code of Ukraine in terms of organizational and economic powers of local self-government bodies and the Law of Ukraine "On Local Self-Government in Ukraine" was proposed.

The property grounds of local self-government bodies are investigated. The analysis of income to the main and special funds of the local budget in accordance with the Budget Code, which provides an opportunity to allocate the following sources of income within the fiscal and financial competence of local self-government bodies. 1) taxes and fees: on the profit of enterprises and financial institutions of communal property, on property, single tax, parking fees for vehicles, tourist fees, part of the net profit (income) of communal unitary enterprises, excise tax, fees for state registration of real rights, fees for the state registration of legal and natural persons-entrepreneurs; 2) permit activity: licenses, certificates; 3) fines; 4) lease of property in communal ownership and proceeds from the sale of property, including non-owner; 5) concession; 6) use of natural resources: rent for water objects (their parts); 7) special funds: grants and assistance from the EU, foreign governments, international organizations, donor agencies, repayment of loans, subventions, budget revenues for local budgets, etc.

It is proposed to determine the mechanism for managing the use of natural resources owned by the territorial community as a set of management tools, taking into account public interests, namely the provision of environmental and economic security and private interests by concluding appropriate economic agreements with the definition of rent payments paid to the local budget. It is highlighted that the content of the Law of Ukraine "On Public-Private Partnership" is subject to substantial revision and adoption of the new wording of the law with detailed additions and definitions of the essential conditions. It should be noted that the active participation of local authorities in these relations involves the identification of its individual forms, such as: 1) communal-private partnership; 2) public-communal-private partnership; 3) public-private.

The dissertation is theoretically generalized and proposes a new solution to the scientific problem, which is to determine the peculiarities, specifics and essence of the powers of local self-government bodies in the sphere of economic activity. Proceeding from the content of the theoretical positions set out in the dissertation, the results of the research of modern scientific, on the implementation of organizational and economic powers by local self-government bodies, as well as the analysis of the national legislation of Ukraine, a number of conclusions are formulated which have theoretical and practical significance for improving the content of the economic legislation of Ukraine.

Key words: organizational and economic powers; local authorities; economic competence; local governments in the field of management; utilities; communal property objects.

Відповідальний за випуск:

кандидат юридичних наук,
доцент Бойчук Р.П.

Підписано до друку 28 березня 2019 р. Формат 60x90/16
Папір офсетний. Віддруковано на ризографі.
Ум. друк. арк. 0,7. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 120 прим. Зам. № 307.

Друкарня
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77